

zavojevanim delovima srpskoga naroda, i prvu, iole povoljnu, priliku upotrebiti da raspravljaju srpsko pitanje s Austro-Ugarskom" (Cvijić, 1908). I u vreme Balkanskih ratova zastupao je stav o opravdanosti rata. Za njega "što Srbi ratom i krvlju od takog neprijatelja zadobiju, to je legitimno zadobijeno. Tako su se i do sad menjale političko-geografske karte" (Cvijić, 1912). Dodatni argument pronalazio je u tvrdnji da su Srbi "zakoračili u jednu periodu razvitka koja je najpovoljnija za ratovanje s velikim narodnim masama i za fizičku i moralnu izdržljivost; izgleda da ta perioda dostiže najvišu tačku negde u sredini između visoke kulture, u kojoj su sada zapadni narodi, i primitivnosti, u kojoj se danas nalaze na pr. Arbanasi", a seljak kao nosilac tog procesa, po Cvijiću je "snažan, naviknut na nevolje, na nepogode, na umor, na strpljenje, ima mirne živce, 'prima smrt kao nešto što se ne da izbeći i mora se primiti'" (Cvijić, 1914).

Istih godina je i Jaša Tomić, objašnjavajući da je rat počeo jer učesnice više nisu mogle da slušaju "vapaj one svoje braće, koja su u mukama umirala u turskoj carevini", konstatovao da će ratovi prestati tek onda "kada prestanu ugnjetavanja, i kada svaki dobije ono, bez čega živeti ne može" (Jaša Tomić, 1913). Tomić je kao moto svojoj knjizi naveo sledeće reči: "Neka je proklet ko hoće rata, lakomog, pustog i vole krv; ali i taj proklet, ko rata neće, kada ga gaze, ko sitnu crv" (Jaša Tomić, 1913). Tvrdio je da "današnji rat nije samo klanje, nije samo divljaštvo" već je i "merilo kulture i duševnosti pojedinih naroda i rasa", pa se svaka "vrlina i svaki porok jednoga naroda" pokazuje u ratu, predviđajući da će on pokazati "sve što je dobro i sve što je zlo u jednom narodu". Tvrdio je da se "nekulturna Turska" skršila jer nije mogla da vodi moderan rat, "strahoviti Arnauti bežali su bezobzirce" a "hvaljeni i razmaženi Bugari izgubili su ugled" i izašli iz rata "osramoćeni pred celim obrazovanim svetom". Za razliku od svih njih, "srpski živci, srpski muskuli, srpska svest, srpska kultura i srpska duša održaše sjajnu pobjedu" (Tomić, 1914).

I po Oraovcu sve što je krvlju dobijeno, legitimno je dobijeno a "diplomatski zeleni stolovi" su mučilišta "velike grobnice, teške rane i narodni bolovi". Žaleći što Srbija mora da napusti teritorije u Albaniji i izlaz na more, pretio je "zlotvorima srpskim" novim Kosovom i poručivao da će "srpski narod dovesti ohole i bezdušne neprijatelje do njihove propasti i njihovog Kosova" (Oraovac, 1913). I Jovan Tomić je podrazumevao neophodnost rata, pa ako Srbija u njemu ne uspe, "zna bar da je učinila sve što je morala; ako pak uspe, za nju znači spas od najvećeg neprijatelja, Austro-Bugarske" (Jovan Tomić, 1913a), a po Milutinu Stepanoviću "bojna sprema Srbije, najviše kuđene, najviše mržene, pa najvećma i bagatelisane, zadivila je ceo svet kako ogromnim brojem vojske, do neverovatnosti hrabre, tako i veštijim vođenjem samo svojim oficirima i svojim vojskovođama" (Stepanović, 1913). Bilo je i autora koji su tvrdili da "nikada ništa nije Srbija dobila bez viteškog prolivanja krvi najboljih svojih sinova, niti je bez nje svoju rođenu grudu zemlje i decu od sebe odrođavala! Tuđe ne traži, ali svoje ne da, pa ma ponova zaplivala u krv" (Radosavljević, 1925).

I pred Drugi svetski rat bilo je autora koji su verovali da upravo srpsko patrijarhalno društvo proizvodi prirodnu spremnost na velike i nužne ratne žrtve. Tako je Velmar Janković pisao da je iz "pravih srpskih domova" strujao pred ratove "duh nove zrele Srbije, sve srpskosti na velike žrtve odnegovane su tu, u tim malim kućama. Iz tih kuća prirodno su sinovi gubili glave na bojištima, prirodno išli sa strašću najboljeg ubeđenja u nacionalnu borbu". Ustanke i ratove Srbije finansirali su moralni izvori, "i zato smo toliko i navikli da radimo na snagu, pa i poslednju", "ta strahovita agonična moralna koncentrisanost digla je i održala Srbiju", "agonična, znači borbena na život i smrt. Agonična, znači borbena za život kroz smrt. Agonična, znači borbena za lepšu smrt. Lepši život ostavljen je hrabro drugima". Velmar Janković je opisivao i specifičnost srpskog umiranja koje je "beskrajno jednostavno, prosto prirodno, sa smislom ali bez gesta", ono je "bez formula, bez mnogo simbola, a sasvim bez poze". Jer, "nacija je zahtela prostu, neromantičnu, neosetnu, mehaničku smrt od našega čoveka. Bez osvrtnja, bez razmišljanja, bez stava i dilema". Po njemu, znalo se "strahovitom neminovnošću da narodna zajednica nalaže ginjenje i da je čovek pojedinac savršeno sporedan", pa je "unutrašnji proces neprestanog, nepresušnog poređenja između onoga za što je bolje izgubiti glavu a dobiti ga, i onoga što pruža bedan život po ostatku, život koji je bolje nemati, nije nikad ugašen u srpskom kolektivu". Velmar Janković se bunio protiv onih koji su tvrdili da je junački stav preživio i da ga treba zameniti racionalnom organizacijom rada, navodeći da "to evro-američko načelo nije zauzelo mesta i nije vršilo praktičnu funkciju, a vera u borbeni stav životni, u junačko shvatanje ubijena je preko grada, preko intelektualaca, preko nauke, a još više svirepim primerima kroz beznačelnu, beskičmenu, bezidejnu politiku" (Velmar Janković, 1938).

U predratnim tekstovima Srpskog kulturnog kluba, legitimnost ratnog zadobijanja teritorija je prisutna, npr. u tvrdnjama da "svoju banovinu Hrvati nisu dobili na maču već putem sporazuma sa Srbima", ili na drugom mestu, da za Bosnu "Hrvati nisu ranije prošli ni kap krvi, ni kap znoja, ni kap mastila" (Jako srpstvo...i tako dalje. 1939), dok se u posleratnoj emigraciji zagovaralo rušenje Jugoslavije kao put za obeležavanje "srpskog etničkog područja", uz podrazumevanje rata između Srba i Hrvata, što se i priželjkivalo jer "jedan ovakav rat će isključiti stalne sukobe i ratove u budućnosti" (Kostić, 1957).

"UVEK ODBRAMBENI RATOWI".

Treći nivo posmatranja odnosi se na stav da su svi ratovi koje vodi nacija po definiciji pravedni, odbrambeni, oslobodilački i u skladu sa tim, da je Srbin – ratnik otelovljenje dobra i humanosti. Tako je savremeni autor Marko Mladenović uveren da je srpski narod u "svim ratovima pobeđivao, a nikog nije napadao. Uvek se samo branio, vodio oslobodilačke ratove" (Mladenović, 1989), Radovan Samardžić da je "prosti seljak je, pritegnuvši opanak i zgrabivši svoju brzometku, odlazio u rat da osveti Kosovo i oslobodi braću od tuđina" jer je knez Lazar postao "za sve vremena" nosilac zavetne misli da "birajući između ropstva i časne smrti, mora se opredeliti za smrt da bi se vaskrsnulo", pa "umreti za ovozemaljske stvari i opredeliti se za carstvo nebesko znači ostati na braniku slobode". Tvrdi da su Srbi "verovali da su